

Müslümanlara Borçlu Olduğumuz Şeyler

Prof. Vincent MUTEIL

Çeviren:
Cemâl AYDIN

HEP Yahudi-Hıristiyan medeniyetlerinden sözeder dururuz da, Müslümanlara borçlu olduğumuz şeyleri unuttururuz. Sekiz ilâ onbirinci asırlar arasında Eski Yunan'ın mirasçılarının Müslümanlar olduğunu ve lâtinceye tercüme edilir edilmez onüçüncü asrın göz kamaştırıcı ilerleyişiyle kendini gösteren büyük düşünce hareketini Batı'da onların eserlerinin başlatmış olduğunu unuttururuz (Massignon ve Arnaldez, 1957). Unuturuz ki, Ortaçağ müslümanları, Müslüman İspanya ve Haçlılar san'at ve mimarimize mühürlerini basmışlar ve dilimizin de içinde bulunduğu Roman dilleri üzerinde silinmez izler bırakmışlardır. Kültür ve edebiyatımızın müslüman nüfuzu altında kaldığını ve bizim bir bakıma «mânevî Samiler» haline gelmemizi İslâm'ın temin etmiş olduğunu bizler hep unutturuz.

MÜSLÜMAN İLMİ

Muazzam bir tercüme faaliyeti önce Bağdad'da sonra Kahire'de ve onuncu asırdan itibaren de Endülüs'de başladı. Peygamber: «İlmi Çin'de bile olsa arayınız» diyordu. Endülüs'lü meşhur İbn Rüşd onbirinci asırda «varlıkların akli gözlemlemesine ve bu varlıkların mantıkla araştırmaya» davet ediyordu. Arap dil bilginleri-kültürlü müslümanlar sadece grek, fars ve hind ilimlerini tercüme edip aktarmakla kalmadılar, aksine onlar ilmi kanaatin de öncüleridirler. Tesbit, tahkik, kontrol ve laboratuvar ilminin ilk filizlerini vermenin sancısını ve pratik uygulamaları geliştirmeye sevk etmiştir. İme milletler arası karakterini ilk defa onlar vermişlerdir. X. asrın sonunda, Gilbert D'Aurillac'ın Reims'de hocalık

yapmadan önce, Katalonya'da Vich'de talebelik yaptığını görüyoruz. Bu devirde Endülüs halifesinin kitaplığında 400.000 ciltten daha az eser bulunmamaktaydı.

Bilhassa matematik ilimler varlıklarını Müslümanlara borçludurlar. Bilinen «arap» rakamları Hind'den gelmiş ve sıfır bir noktayla gösterilmiştir. Cebir (ki arapça bir kelimedir) deki bilinmezini yerini tutan X işareti arapça «şey» kelimesinin Endülüs'te (İspanyolcaya Xay olarak geçmiştir) kısaltılmış bir şeklidir. Fibonacci'nin dediğine göre la «suite» (matematik sıra) arapça asıllıdır. Lulle-Leibniz ve Lambert'in kullandığı zihinden hesaplama metodu çıkış noktasını müslümanlardan alır. Harizmi'nin tiğonometri çizelgeleri 1126'dan itibaren lâtinceye çevrilmişlerdir. Müslümanlar ikinci namazının vaktini bilmede gerekli olan tanjant, kotanjant, sekant ve kosekantları bilmekteydiler. Meridyen yayını ilk defa onlar ölçtüler. Öklid geometrisi 1594'de Roma'da arapça olarak basıldı. Müslümanlar geometrik hesapları ve bunların cebir yoluyla çözümleri konusunda çok ilerlere gitmişlerdir. «Büyük bir dâhî olan Nasuriddin Tusi (XIII. as.) grek geometrilerinin tercümelerindeki hataları düzeltmiştir. Ayrıca onun Öklid postulatları üzerindeki tenkidi, Öklid dışı bir geometri bulmak için yaptığı araştırmalarda G. Saccheri'ye (1733) ışık tutmuştur. (Massignon ve Arnaldez, 1957). Astronomik araştırmalar mükemmel aletlerle yürütülmüş (kübe, tayini, namaz saatleri ve Ramazan ayının gelişini tesbitte buna ihtiyaç vardır.) ve küçümsenemeyecek neticeler elde edilmiştir. İspanyollar'ın «Alphons» e Çizelgeleri (astronomi cetvelleri) (1272) Doğuda, Kahire'de veya Toledo'de yapılmış hesaplardan

çıkarılmışlardır. «Yıldızların çok evreli zamanı meselesi, Müslümanları Aristo fiziğini, yani sürat, ivme ve hız mefhumunu tekrar gözden geçirmeye zorlamıştır. 'Macellan bulutlarını' ilk defa onlar gözetmişlerdir. Yakınlarda kâinatın genişleme hızı hesaplanırken işte bu iki nebülözden yararlanılmıştır» (Massignon ve Arnaldez, 1957). Aynalar, yansıma, kırılma konularında müte-hassıs ve gök cisimlerinin dolaşım paraboliti üzerinde eser veren Kahire'li İbn Heysem (ö. 1038) optik meselesini en iyi incelemiş müslümanlardan biridir. Müslümanlar mekanik cihaz (teraziler) ve aletleri (değirmenler, bostan dolapları ve traktörler) ilk defa akıllarından geçiren ikmselerdir. X. asrın müslüman İspanyasında İbn Firnas planörle uçmayı başarır. Büyük Biruni (ö. 1030) jeolojide «incelediği bazı fosillerin mahiyeti ve kayalık arazilerin tortumsu özelliklerini» anlamış ve «inanmıştı ki, büyük yer yüzü değişiklikleri eski devirlerde top-rağın yerini deniz ve göllerin almasıyla ortaya çıkmıştır.» (Gorbin, 1964) Botanikte, çiçeklerin tüveyc yapraklarının dağılışı esas alınarak türlerin sınıflandırılması konusunda Onun fikri vardır. Gemiciliğe gelince, VIII. asırdan itibaren geminin ters rüzgârda dahi seyretmesini sağlayan tek direğe bağlı yelkenin icadını o müslümanlara borçludur.

Prehistorya (Tarih öncesi) meselesine de bir göz atalım: XIV. asırda yaşamış olan değerli âlim İbn Haldun «canlı varlıkların kesiksiz yürüyüşü» adıyla ortaya bir tez atarak, Darwin'in (1859) ve tekamülçülüğün öncülüğünü yapmıştır. O bu tezinde maymunu hayvanla insan arasına yerleştirmiştir. Tıpta: müslümanlar «deontoloji madikal konusunda en derin ve en geniş fikre sahiptiler». Beslenme ve perhizin rolü üzerin-

de ısrarla durdular. İdrar ve nabaza büyük ehemmiyet verdiler. (XIV. yüzyıl başlarında Bağdad'da, Reşidüddin ginceden III. asırda yazılmış olan sfigmoloji-nabız ölçme ilmi-el kitabı ile Mo-King'i tercüme ettirmişti.). Müslümanlar klinik vakaları inceden inceye not ettirtiler. Küçük ameliyatlarda (kırıklar ve göz perdelenmeleri gibi) mahirdiler. İlk defa İbn Sina ile Razi Psikoterafi (akıl hastalıkları tedavisi) metodunu kullandılar. İlk büyük hastahaneleri müslümanlar kurup yaymışlardır. İbn en-Nefis daha XIII. asırda, akciğer kan dolaşımını kesin olarak bulmuştur. Demek ki Michel Servet (1566) den 300 yıl önce... XII. yüzyılda Gerar ve Crémon ve daha sonra 1284'de Armengaud (Philippe le Bel'in doktoru) tarafından lâtinceye tercüme edilen İbn Sina'nın XI. asır) meşhur «Kanun» unu Avrupa asırlarca baştacı edinmiştir. Bizim Ambrise Paré'den altı asır evvel, Endülüs'lü operatör Ebülkasis şöyle yazmıştı: «Ben tedâvisini yaptım, Allah da şifasını verdi».

Müslüman ilminin bazı yönleri bugün bize çok tartışma götürür gibi görünmektedir: meselâ, kâhnlık, simya-sihir ve münecimlik meseleleri.. Ama zamanımızı geçmişle karıştırmamaya çok dikkat etmeliyiz. Öbür taraftan, İbn Haldun'un, XIV. asırda, çok fazla itibar ettiği ve Katalonyalı Raymond Lulle'in Ars Magna'sında üzerinde durduğu «Zâirce» (yıldızlara bakarak insanların geleceği hakkında bilgi edinme, bir çeşit gizli ilim) meselesine Leibniz (ö. 1716) hâlâ hayranlık duymaktaydı 1037'de ölen İbn Sina simya ilminin metallerin özü ve iç yapıları üzerindeki zayıf noktasını tenkit ediyordu. Münecimlik (astroloji) konusunda gelince; hemen söyleyelim ki, Cambrai kardinali Pierre d'Ailly gibi birine daha 1414 yılında 1789'da vuku bulacak Fransız ihtilâlini sezme imkânını veren kuvvet müslümanların işte bu çeşit hesaplarıdır. (Bu adamın XV. yy. el yazması Cambrai kütüphanesinde hâlen muhafaza edilmektedir).

SANAT VE MİMARİ

Faşlar Endülüs'ü sekiz asır işgalleri altında bulundurdular.

Müslümanlar Alpler'in boğazlarını aşağı yukarı bütün X. yy. boyunca ellerinde bulundurmuşlardı. VIII. asırda Narbonne tam kırk sene müslüman kaldı. Poitiers savaşı (732 veya 733) Aquitaine üzerine bir hücumun sonunu gösterir, fakat müslümanlar 848'de Languedoc'da ittifak kurar, 920 de Tuluz'a ulaşırlar, 940'da Fréjus ile Tuon'u işgal eder ve hemen bir asır (975'e kadar) Fraxinet'de kalırlar (Grimaud, Saint-Tropez).

İspanya ispanyol-fas sanatıyla derinden derine yoğrulmuştur. Bu sanatın en güzel nümüneleri olan ve Irak tesirlerinin oldukça göze çarptığı Gárnata'daki Elhamra sarayından Kurtuba'nın Ulu Camiine (Carles-Quint'in muhalefetine rağmen sonradan katedrale çevrilmiştir) kadar uzanan bu yapılarla insan hayran olmaktan kendisini alamaz. Zaten «Romen sanatı kiliselerinin dekorunu meydana getiren pervaz desteği, aşırma kemer, atmalı kemer gibi bir çok mimari tarzların kullanılmasını su götürmez bir şekilde «işte bu ispanyol-fas sanatından» almıştır (Elie Lambert, 1933). Emile Mâle Ortaçağın yüksek Roman sanatının XII. yy. öncesi müslüman ispanya sanatına oldukça çok şeyler borçlu olduğunu ispat etmiştir. Ayrıca müslümanlar bilhassa Provence'da birçok gözetleme kuleleri inşa etmişlerdir. Öbür yandan Jean Lacam, 1952-54 yılları arasında Madleine avlusunda, yüzleri Mekke'ye dönük üç iskeletle birlikte, Narbonne Camiinin kalıntılarını bulmuştur. Hâlâ arasra Carcassonne yöresinde VIII. asırdan kalma islâm paralarına yapılan kazılarda rastlanılmaktadır: Fransa'daki müslüman tesiri altında kalmış mühim binalardan birçokları arasında Port à Clermont'un Notre-Dame, la Charité-sur-Loire, Puy nastırı, Vézeley, Moissac, parayle-Monial zikredilebilir. Saint-Front de Périgueux ise «romanbyzantin» in eşsiz nümünelerinden biridir. Üstelik, Périgord'daki le pseudo-Saint-Suaire de Codouin gibi, birçok huristiyan mabetlerinde islâm harfleriyle süslenmiş kumaşların sofuca saklandığını görmekteyiz. Fransa'da biz mimari

yönden «l'accolade» (mimaride bir çeşit kemer) ve «Ortaçağ Avrupa ve müslümanların» şöminesini hâlâ devam ettirmekteyiz.

İspanya süslü iç avlusu, çeşmeleri, bahçeleri bulunan müslüman evine çok şeyler borçludur. Magripli müslümanlar ziraat ve sulama işlerinde tecrübeliydiler. Jativa kâğıdı (Irak yoluyla Çin'den getirilmiştir), Kurtuba derisi (bizim «cordonniers veya corduans» kunduraacılar buradan gelir), Tolède silahları ve belki de yine müslümanlar sayesinde ortaya çıkan Abusson halıcılığı İspanya'da zanaatçıların çoğalıp yetişmesine sebep olmuştur. Müzik ve şarkı bile çok şey borçludur müslümanlara. Müslümanlar İspanya topraklarına gelirken yanlarında lâvta (ki arapça el-ûd'dan gelir) nun dört telinden ve yedi esas notadan hareket ederek durakları ve ölçüleri gösteren musiki eserlerini de beraber getirmişlerdi. Eski musiki âletlerinin bir çoğu şark, yani arap-fars kaynaklıdır. IX. yy'da, Iraklı şarkıcı Ziryâb Kurtuba'da bir Endülüs Musiki Konservatuarı kurmuştu. O halde İspanya'nın popüler müziği olan flamenkonun arabın o ürpertici şarkısına karşı çok şeyler borçlu olması gerekmez mi?

ARAP DİLİ

Roman dilleri —ispanyolca veya portekizce gibi fransızca da— elbette arapçanın tesirinde kalmışlardır. IX. asırda Müslümanlığa karşı saldıranların başında bulunan papaz Alvaro bütün genç İspanyolların lâtinceyi hiç bilmediklerinden ve «sadece arap dili ve edebiyatını çok iyi bildiklerinden» yakınır. Halbuki İspanya Müslümanları ekseriya iki lisan bilmekte ve hem arapçayı hem de romancayı aynı tarzda konuşabilmekteydiler. Çünkü onlar hiç olmazsa XI. asıra kadar «bilhassa özel hayat ve müesseselerle ilgili, kendi dillerinde bulunmayan kavramları aktarabilmek için» İspanyol romancasını bilmek zorundaydılar. (Lévi-Provençal, 1948). Arap tesiriyledir ki bugün modern ispanyolcada hasta (portekizcede ate: arapçada hata «kadar») prepozisyonu, ole! (ar. valah) ünlemi ve ojale (portekizcede oxale, arapçada «inşallah») deyi-

mi hâlâ bol bol kullanılmaktadır. Fransız dili, en çok ispanyolca aracılığıyla, gündelik dilde hiç düşmeyen birçok kelimeleri arapçadan almıştır. Meselâ: «abricot, alcool, alcôve, alezan, algarade, algebre, amalgame, ambre, amiral, arsenal, artichaut, assassin, aubergine, azur, bougie, cafard, café, câmphe, carafe, carat, sharabia, chiffre, coton, cramoiis, douane (farsçadan), élixir (grekçeden), fakir, gazelle, gâne ibraniceden), goudron, hachich, hasard, jasmin, jupe, limon, luth, macabre, magasin, mat, matelas, matraque, mesquin, minaret, mousseline, mousson, mulâtre, müsc, nabab, noria, orange, pasteque, quintalrazzia, récif, risque (?), romaine iterazi), safran, satin, sequin, sirocco, sirop, sücre, tamarin, tarif, timbale, zénith».

Sarrazin (şarkiyin-doğulular anlamına gelir ve arapça bir kelimedir. O çağ müslümanlarına avrupalılar bu adı vermişdiler bizlere coğrafi isimler ve şahıs adları yanında ayrıca nam ve şanlarını da kabul ettirmişlerdir, Taşra bölgelerde ve Maurienne vadisinde ataları mağripte gelmiş birçok insan yaşamaktadır. Fraxinet'de bugün Saladin (salahaddin) adını taşıyan çok kimse vardır. Ayrıca Rhône havzası «Bouhaccourt» (Bü-Şakur-satırlı adam) adıyla dopdoludur. Kudüs frenk kralığı bize «poulain-tay» ve «mulet-katır» arapçadaki muvelled (memlekette doğmuş, ispanyolcada muladi) kelimesinin bozulmuş hallerini miras bırakmışlardır.

DÜŞÜNCE VE KÜLTÜR

Dilin —kelime ve adların da— ötesinde, asıl bizim, biz Avrupalıların bütün fikriyatı, bütün kültürümüz —ilmimizin kaynağı da dahil— hepsi ilhâmının büyük bir kısmını tamamen müslümanlara borçludur. Herkesin bildiği üzere İspanya: «Müslüman Endülüs'e asalet unvanları vermiş ve Onun kendi tarihi ve fikri mirasının goncası olduğunu açıktan açığa ve gururla iddia etmiştir. Kurtuba'da İslâm Halifeliğinin kuruluşunun bininci yıl dönümünü muhteşem bir şekilde kutlamaktan ve arkasından da ispanyol yahudisi Maimonid'in doğum gününü an-

maktan kendisini alamamıştır (Lévi-Provençal, 1948). XV. asır Granata krallığını konu edinen Mağrip destanı «Endülüs kültürünün son yankısı»dır. Bir de zamanımıza göz atalım: Federico Garcia Lorca, 1936 yılında, Divan del Tamarat'ını arap şirleri (gazeller ve kasideler) tarzında kaleme almıştır. Öbür yandan 1963'te Aragon «Fou d'Elsa» adlı eserini Gırnata'nın son günlerine adanmıştır. Daha önce, 1826'da Chateaubriand «Les Aventures du dernier Abencérage»ını neşretmişti.

Bizim XI. ilâ XIII. yy. saz şairlerimizin ve onların ince aşkının müslüman ispanyanın popüler şiiri ile, bilhassa zajal ile doğrudan doğruya bir ilgisi yok mudur? Bu hep münakaşa edilir durur. Bununla beraber, meselâ şair Aben Guzman XV. asırda Endülüste arapça ile roman dilleri kelimelerinin şiir dilinde birbirlerine oldukça karışmış olduklarını ispat etmektedir: (Tu'n hzin, tu'n pendo-sen üzgünsün). Platonik aşkın da müslüman Doğudan gelmiştir. Aquitain dükü IX. Guillem'un Fedeli d'Amore ve «la Gai Science»ları (bunlar o devrin bir çeşit aşk şairleridir) —XI. asırda Kurtuba'da yaşamış olan İbn Hazm'in bahsettiği— Güney Arabistan halkından olan ve sevdikleri zaman aşkları ölüme kadar varan Beni Hudra kabilesinden ilham almışlar mıdır? Bizim Nicolette'in Aucassin'inin bir Eb'ul-Kasım olduğu bilinmekte midir? Graal efsanesinin İran mistiklerinin «Cemşid'in kadehi» (Câm'u Cem) i ile hiç alakası yok mudur? Baléare'ların ünlü doktoru Ramon Lulle'ün arapça, lâtince, katalonca olmak üzere üç dilde eser yazabildiğini ve kendisine «hristiyan sofisti» denildiğini biliyor muyduk? 1919'da Miguel Asin Palacios'un «İlahî Komedya»nın İslâmî kaynaklarını bulup ortaya çıkarmış olduğundan habermiz var mıdır?

Bizim hristiyan Ortaçağımız Müslüman düşüncesinin büyük zekâlarını okuyarak yıkanmıştır. 1037'de ölen İbn Sinâ, Avrupa'da «latin ibn sinacılığı» adı verilen akımı, ayrıca Etienne Gilson tarafından tahlil edilip adlandırılan «ibn sinâci augustinizm»i doğur-

muştur. Saint Thomas d'Aquin İbn Sina'yı, 1198 yılında Fas'ta sürgünde iken ölen İbn Rüşd' kadar sık sık zikreder. Filozof İbn Rüşd'ün lâtinceye tercüme edilmiş olan eserleri XIII. yy. başlarında Michel Scot tarafından Palermo'de ele alınıp işlenmişler ve bu eserler «lâtin ibn rüşdücülüğünü» doğurmuşlar, ayrıca Jean du Jaudun ve Marsile de Padoue sayesinde de siyasi etkilerini göstermişlerdir. Yalnız şunu da belirtelim ki, İbn Rüşd'ün eserleri bol miktarda bizim elimize ulaşmışsa bu «hristiyan İspanya ve Provence'nin alim hahamlarının onları bir araya toplamaları, bunları ibraniceye tercüme etmeleri, bunları arapça orijinallerinden alıp ibranî harfleriyle yazmaları» sayesinde olmuştur (Corbin, 1964). Nihayet, August Comte'dan beş asır önce, XIV. yy. da sosyolojiyi kurmuş olan mağribli İbn Haldun'un gitgide daha fazla okumakta, incelenmekte ve yorumlanmakta olduğunu da hatırlatalım. «Discours sur l'Histoire universelle» eserinde Arnold Toynbee (1935) şöyle yazmaktadır: «Mukaddime'nin bir benzerini henüz hiç kimse hiç bir zaman ve hiç bir yerde meydana getirememiştir». Bütün bu müslüman yazarların din ile aklı uzlaştırmaya çalıştıkları gibi, biz de Louis Massignon'un eser ve ismi aracılığıyla kendi ruhi ve fikri oluşumumuzda bu İslâm mirasını araştırmayı unutmayalım.

İSLÂM MİRASI

Bu sahada da müslümanlara karşı bir borcumuz vardır. Elbette, Pascal'dan Voltaire'e kadar eski büyük yazarlarımızın İslâmiyeti ekseriya sadece iğrenç bir sapıklık ve Muhammed (s.a.v.) in kendisini de ancak bir sahtekâr olarak telâkki etmiş olduklarını bilmiyor değiliz. Bu hususta Rönesans devri düşünür ve yazarları bir istisnâ teşkil ederler: İslâm düşüncesine karşı büyük bir sempati duyan Jean Bodin veya Müslümanlık ile Hristiyanlık arasında sulhçu bir birleşmeyi ümideden Guillem Postel gibi.. Bazıları iki dinin sofistleri arasında müşterek noktalar bulacaklardır. François d'Assise ve İgnace de Loyola'dan çok daha önce, yani IX. asırda Müslüman Tusteri ken-

di Tarikatında «Mürid»in «Şeyh» huzurunda ölü yıkayıcının elleri arasındaki bir ceset gibi» (Perinde ac cadaver) olması gerektiğini söylüyordu. Ve Hallac, yine IX. asırda, Allah'a şöyle seslenerek, Pascal'ı çok önceden haber veriyordu: «Şayet Sen bana: Ben varım diye fısıldamasaydın, ben nasıl münacaatta bulunabilirdim? Sen varsın diye».

Bizler şimdi sehtekârların çağında yaşıyoruz. İnsan hayatı ve kişi haysiyeti değer bakımından, belki hiç bir devirde bugünkü kadar alçalmamıştır. Hürriyet ve vatan hakkı Viyetnamlılara olduğu kadar Filistinli Araplara da tanınmamaktadır. İslâm'ın o İbrahimvârî misafirperverliğini hâlâ öğrenemeyecek miyiz? Müslüman İspanya —bu hususta tam bilgiyi bize Lévi Provençal vermektedir— hemen hemen daima Hristiyan vatandaşlarına karşı müsamaha ruhunun öyle bir ispatını vermiştir, ki bugün artık hiç kimse bu hususta tenkid edilecek bir tek nokta bile bulamaz. Zulümler mi? Ama hep galeyana eden hristiyanlar yüzünden olmuştur bunlar... Düşünün ki din farkı evlenmelerde bile hiç bir mani teşkil etmemekteydi. Endülüs Yahudilerine gelince, onların toplumu çok mükemmel bir durumdaydı. Bundan dolayı, Maïmonide «Guides des Égarés» sini arapça olarak kaleme almaktan çekinmiyordu. Lévi Provençal (1948), Müslüman İspanya medeniyetinden bahsederken Yahudilerin «çöğü zaman o dünyanın savunucuları» haline gelmiş olduklarını örnekleriyle vermektedir.

Aslen Suriyeli bir hristiyan olup şimdi Lübnan'da ikâmet eden ve Beyrut mahkemesi avukatlarından olan dostum Edmond Rabbas «İslâm Hukukunda insan hakları teorisine» geçen senelerde (1959) tam bir açıklık kazandırmıştır. Ona göre, İslâm hümanizmi Allah önünde bütün insanların eşit olduğunu ileri sürmekle, fikir hürriyeti tanımakla, siyasi yapı ve sosyal hayat konusunda «demokratik» bir tavır takınmakla kendini göstermektedir.

O dostum bilhassa iddia etmektedir ki, 1660'da Oliva'da hiç şüp-

hesiz Haçlılar sayesinde doğmuş olan Avrupa milletleri arası Hukuk, Grotius'dan çok önce VII. ile VIII. asırlarda İslâm Dünyasında hazırlanmış olan Harp, Harbetmiyenler, Esirler, Mütarekeler v.s. ile ilgili kaidelerin etkisi altında kalmıştır. Sözlerine, «insan kendi haklarını rahatça kullanabilmesinden dolayı İslâmiyetten lâyük olduğu hürmeti görmüştür» diyerek son vermektedir.

NETİCE

Bir Fransızın, bilhassa vatanının istiklâli için çarpışmış bir Fransızın, Fransız istiklâlini korumak için müslüman avcı neferleri ve süvarilerinin daha dört gün evvel çevresinde dökmüş oldukları kanları unutmaya hakkı yoktur. Biz Hitler'in saldırısına karşı nasıl mukavemete başvurmuş ve vurmuşsak şimdi de yabancı işgal karşısında vatanını kurtarmaya çalışan Filistin Millî Mücadelesi aynı durumdadır. Ve

bizler kendimizi bu mücadelenin kefilî görmeye mecburuz. Şimdi müslümanlara ne gibi bir borcucağız olduğu daha iyi anlaşılacaktır sanırım. Bizim medeniyetimizi, Eski Yunan'ın eserlerini anlaşılır bir şekilde bize aktarmak suretiyle, onlar kurmuşlardır. Kültürümüzün, fikriyatımızın kaynağını onlar temin etmişlerdir. Avrupa ile Doğu Arap ülkeleri arasında bir ziddiyet değil, aksine tam bir sıhriyet bağı vardır. Araplar, bu sevilmemiş kimseler, bu mazlum insanlar, bu amansız ırkçılığın masum kurbanları, şimdi göllere sürülmüş bir İbrahim torunları evet bugün onlar adalet bekliyor, insaf umuyorlar. İlahî sesin ve insanî kurtuluşun sancığıdır yok edilmek istenen. Ve aynı zamanda bizim müşterek kültür mirasımızdır çığneden bunun müdafaası da bize düşer.

(1) İbn Haldun «Zairce» meselesine aksine hiç itibar etmez (Bk. Mukaddime, İlimler bölümü).

Yunus Gibi

Yürürüm, durmaz yürürüm
Çok yorulur, az yürürüm
Yolum tutmuşum Mevlâ'ya
Billirim, sormaz yürürüm.

Zaman sonsuz bir ufuk
Biter mi hiç yolculuk
Her adımda bir soluk
Veririm, almaz yürürüm.

Bahârımla, yazımla,
Teli kopuk sazımla
Nâzımla, niyâzımla
Geceye kalmaz, yürürüm

«Ben yürürüm yâne yâne
Aşk boyadı beni kâne
Ne âkılem ne divâne
Gel gör beni aşk neyledi»
Yunus Emre

Kapıldım bir cemâle,
Yandım geldim bu hâle
Susamışım visâle
Hâyâle dalmaz yürürüm...

Mücteba Uğur